

We vieren dit jaar het eeuwfeest van VBS, met innovatie en onderwijspioniers als thema's. Daarom starten we met een serie over vernieuwing in het onderwijs. De aftrap verzorgt Patrick Sins, lector Vernieuwingsonderwijs bij Saxion in Deventer. Hij vertelt over 'blijvend innoveren' en hoe het lectoraat met Zelfsturend leren en Bèta Burgerschap wil bijdragen aan het verbeteren van de onderwijspraktijk.

Kenmerken van sterke innovatieve concepten

Tekst

Jaan van Aken



Meer informatie over de projecten van het lectoraat Vernieuwingsonderwijs: www.saxion.nl/vernieuwingsonderwijs

Wat is de kracht van traditionele vernieuwers, bijvoorbeeld Montessori en Vrijescholen?

Uit onderzoek weten we dat succesvolle innovaties aan aantal overeenkomsten hebben. Zo lost een innovatie een duidelijk gedefinieerd probleem op. Bij de traditionele vernieuwers zat dit 'm in een heel duidelijke oplossing voor het leerstofjaarklassensysteem. In plaats van dat kinderen stil aan tafel zitten te luisteren naar een leerkracht, richten zij zich op differentiëren, (inter)activeren, contextualiseren en socialiseren. Ook hebben deze traditionele vernieuwers een duidelijk,

breed en goed omschreven programma opgesteld. Maria Montessori heeft bijvoorbeeld haar didactische en pedagogische principes in verschillende boeken opgeschreven. Het maakt dat leerkrachten goed weten waarom ze op een traditionele vernieuwingsschool werken. Ik denk dat het succes daarin besloten ligt. En er zijn verenigingen en netwerken opgericht die ervoor zorgen dat de vernieuwing blijft doorgaan. Dit is belangrijk.

Het gevaar is dat je achterover gaat leunen: we hebben dit concept en houden het hierbij. Je mag er zeker blij mee zijn, maar blijf je jezelf verbeteren! Onder de streep moet de

wake up call vooral bij leraren zelf zitten. Daar proberen we in ons lectoraat toe aan te zetten. Dat leraren aan de hand van praktijkgericht onderzoek met een kritische blik naar hun eigen praktijk kijken, waarbij het eigen concept ondersteuning biedt.

Zelfsturend leren kun je niet zelfsturend leren, is dat een voorbeeld van een innovatie?

Op de meeste scholen zie je dat leerlingen zelf moeten leren leren. Op basis van onderzoek weten we dat een grote groep leerlingen hier helemaal niet mee gediend is. Zelfsturend leren kun je niet zelfsturend leren. Het moet je worden aangeleerd. Help leerlingen dus door het voor te doen. Dit betekent dat je als leraar ondertitelt wat je doet als je zelfsturend leert. Neem plannen: dan leg je uit wat het is, hoe en wanneer je plant en waarom dit belangrijk is voor je leerproces. En als je voorkennis wilt activeren, laat je het niet alleen bij het stellen van vragen. Leg uit waarom je die vragen stelt, wat het doel is van voorkennis activeren en wanneer je dit zelf kan doen tijdens het leren.

Met een aantal scholen hebben we op basis van wat we weten uit onderzoek een handboek iSELF geschreven, materialen ontwikkeld (zoals een poster en schoolkalender) en video's met voorbeeldinstructies gemaakt. Het gaat over hoe leer je



‘Blijf met een kritische blik naar de ontwikkeling van je concept kijken’



leren aan. De kern is heel simpel: maak je leerlingen deelgenoot van hoe ze iets moeten leren, doe het voor. We hebben ook leerlingen gevraagd wat ze van onze instructie vonden. Ze gaven aan dat het een nieuwe methode voor ze is. Op deze manier hadden ze nog niet eerder les gehad. Het stap voor stap demonstreren van de strategie werd specifiek benoemd als belangrijk onderdeel van de expliciete instructie. Het helpt de kinderen om de strategie zich eigen te maken en grip te krijgen op de manier waarop ze een bepaalde strategie kunnen toepassen. Daarmee wordt een expliciete instructie niet lang of saai, maar juist boeiend, to-the-point en verhelderend. Of zoals één van de kinderen zei: 'Ik vond het handig, omdat je zo meer bezig kunt zijn met de taak in plaats van met: wat ga ik nu doen.'

Wat vind je sterke innovatieve concepten van de laatste 10 jaar?

Het Agora-concept vind ik een mooi voorbeeld omdat het begint bij de interesse van het kind en ze zelf verantwoordelijk maakt voor zijn of haar ontwikkeling. Ik heb leerlingen op Agora-scholen gesproken en die wisten heel goed wat ze wel en vooral ook wat ze niet wilden. Terwijl je ziet dat leerlingen in het reguliere voortgezet onderwijs daar meer moeilijkheden mee hebben. Zo zijn zij meer gericht op het behalen van hun diploma. Een kanttekening bij het leerlinggerichte onderwijs van Agora is wel, dat je hiermee het risico loopt dat je leerlingen de kans ontnemt om erachter te komen wat ze nog niet weten. Het aanbieden van een breder aanbod aan kennis en vaardigheden is juist wat je



kinderen ook gunt. En daar heb je als leraar een belangrijke rol in te vervullen. Zoals de onderwijspedagoog Gert Biesta zegt: als leraar is het je rol het kind te helpen om op een volwassen manier in de wereld te willen zijn.

Wat heeft het project 'Samenwerken aan Bèta Burgerschap' aan nieuwe inzichten gebracht?

In het project 'Samenwerken aan Bèta Burgerschap' hebben we po- en vo-leerlingen uitgedaagd om oplossingen voor complexe maatschappelijke-technologische vraagstukken te bedenken. Denk aan afvalwater, de energietransitie en de plastic soep. Hierin werken we samen met verschillende partners. Bedrijven en leraren hebben programma's van leeractiviteiten rondom de thema's ontwikkeld en inhoudelijk afge-

stemd. Door bèta en techniek in een brede maatschappelijkere context te plaatsen, is het programma niet alleen beroepsvoorbereidend, maar ook burgerschapsvormend geweest.

Het programma van leeractiviteiten is inmiddels in negentien klassen toegepast en geëvalueerd. En de resultaten zijn hoopgevend. Zo zien we dat leerlingen in het algemeen meer betrokken zijn bij maatschappelijk-technologische vraagstukken, dat hun kennis over de meeste onderwerpen als gevolg van deelname aan ons project toeneemt en dat de kwaliteit van hun argumentatievaardigheden verbetert. Net als bij iSELF proberen we in dit project een brug te slaan tussen onderwijsonderzoek en praktijk: samen met leraren zoeken we naar mogelijkheden om aan de hand van theorie en kennis uit onderzoek de onderwijspraktijk te verbeteren voor nu en in de toekomst. 🌟